

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การต่อสู้กันด้วยหอกดาบหรือแม้กระทั่งการดำน้ำลุยไฟ (Trial by Battle & Trial by Ordeal) เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการชำระคดีมาแต่ครั้งโบราณกาล¹ มีการบวงสรวงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อลดบันดาลให้พลแพ้ชนะกัน โดยมีความเชื่อว่าพระเจ้าอ่อมอยู่ข้างที่ถูกต้องผู้บริสุทธิ์ย่อมไม่เกิดอันตราย การตัดสินคดีเป็นไปตามผลแพ้ชนะของการต่อสู้ การลุยไฟถ้าเท้าไม่พองถือว่าบริสุทธิ์ ส่วนการดำน้ำอาจใช้วิธีโยนจำเลยลงไปในแม่น้ำหรือสระ ถ้าจำเลยลอยน้ำโดยไม่ได้ว่ายน้ำขึ้นมาก็ถือเป็นหลักฐานได้ว่าจำเลยผิด แต่ถ้าจมน้ำก็พ้นผิด³ เมื่อเวลาได้ล่วงมานานเข้าวิชาการในทางกฎหมายก็เจริญขึ้นเป็นอันดับ การพิจารณาและชี้ขาดว่าฝ่ายใดผิดหรือถูก จะต้องนำพยานมาพิสูจน์ความจริงให้เป็นที่ประจักษ์ต่อผู้พิพากษาหรือผู้หน้าที่ตัดสินคดีความ

การค้นหาความจริงแต่ดั้งเดิม อาศัยทัศนคติของประชาชนที่มีความกลัวในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นพื้นฐาน ดังปรากฏข้อความที่สาบแช่งผู้ที่เบิกความเท็จในสมัยก่อนของสังคมไทยที่ว่า "แผ่นดินพระธรณีอันหนาได้สองแสนสี่หมื่นโยชน์ อ้อได้ทรงซึ่งคนอันหาความสัจหาไม่ได้ไว้

¹ ประมุข สุวรรณศรี, "การค้นหาความจริงโดยพยานหลักฐาน", บทบัญญัติ 25(มกราคม 2511): หน้า 755

² โอสถ โภคิน, คำอธิบายเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยเชม, 2501), หน้า 2-3

³ ดวงจิตต์ กำประเสริฐ, ประวัติศาสตร์กฎหมาย, 3(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย, 2531), หน้า 150

เลข ให้เป็นคนพิกลบ้าใบ้วิบัติต่าง ๆ ถ้าจะไปบงเข้าป่าให้เสียกินและต้องสิ้นบาดสาหัสฟ้า
ฟาด ฯลฯ"⁴ ทำให้พยานเกิดความกลัว ความกลัวจึงเป็นเครื่องมือในการค้นหาความจริง
ในปัจจุบันสภาพสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นและความกลัวลดน้อยลง เป็นสาเหตุทำให้
การค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดความผิดชกกัน

วิวัฒนาการของสังคมในปัจจุบันนี้ มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในรูปแบบ
ต่าง ๆ ช่วยให้การประกอบอาชีพการรวมทั้งความรุนแรงและเพิ่มความสลับซับซ้อนมากขึ้นจน
ยากที่จะหาประจักษ์พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ มาเป็นหลักฐานในการดำเนินคดีได้ นอกจากนี้
นี้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ยังเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำให้ผู้กระทำความผิดที่อยู่ใน
ฐานะได้เปรียบทางสังคมอาศัยช่องว่างในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา บิดเบือน
ข้อเท็จจริงหรือเบี่ยงเบนคดีตลอดจนชักจูงให้เกิดพยานเท็จเป็นผลให้ผู้กระทำผิดเป็นจำนวน
มากรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดี เนื่องจากขาดพยานหลักฐานหรือพยานหลักฐานอ่อน ใน
ขณะเดียวกันผู้บริสุทธิ์ซึ่งอยู่ในฐานะเสียเปรียบทางสังคม ก็อาจกลายเป็น "แพะรับบาป"
แทนผู้กระทำความผิดได้

การดำเนินการสืบสวนสอบสวนในปัจจุบัน นอกจากจะใช้วิธีการโดยการคัดเลือก
ตัวบุคคลผู้จะทำการสืบสวนหรือหาพยานหลักฐานโดยบุคคลดังกล่าวแล้ว มีความจำเป็นที่จะ
ต้องมีการพัฒนาวิธีการและประสิทธิภาพในการค้นหาความจริง โดยการนำวิทยาการตำรวจ
(Utilization of Scientific Evidence) อันได้แก่ การอาศัยพยานหลักฐานทาง
วิทยาศาสตร์และความรู้ทางนิติเวชศาสตร์มาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการวินิจฉัยร่องรอยแห่ง
คดีที่เกิดขึ้น⁵

⁴ หลวงสุทธีวาทนฤๅณิ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมาย, 3(กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2507), หน้า 114

⁵ รุ่งระวี โสขมา, "ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ กับการดำเนินคดีอาญา", เอกสาร
ส่งเสริมวิชาการตำรวจ 33(พฤษภาคม 2540): 13

จากข้อมูลของตำราฯ แผนกจับเท็จรัฐมิชิแกน ซึ่งได้เก็บสถิติของ ปี พ.ศ. 2538 พบว่าคดีที่มีผู้เสียหายและพยานบุคคล ซึ่งตัวผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิดจำนวน 4,000 คดีนั้น ผลการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ปรากฏว่า ผิดพลาดถึง 2,000 คดีที่สามารถชี้ได้ว่าไม่ใช่ผู้กระทำผิดและอีก 1,000 คดี ปรากฏว่าไม่สามารถชี้ได้อย่างชัดเจนว่าเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่⁶

พยานหลักฐานในปัจจุบันที่ถือว่าเป็นพยานที่ดีที่สุด คือ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ อันหมายถึง พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นด้วยการวิเคราะห์หรือวิจัย เช่น ทางฟิสิกส์ (Physics) ทางเคมีสตร์ (Chemistry) หรือ ทางชีววิทยา (Biology) เป็นต้น ในทางกฎหมายหรือในทางนิติศาสตร์ถือว่าพยานหลักฐานเหล่านี้ก็เป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่จะนำไปเข้าสู่กระบวนการพิจารณาหรือจะนำไปเข้าสู่ความรู้ของศาล เพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าจำเลยผิดหรือบริสุทธิ์นั่นเอง⁷ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์นี้จะต้องมีการนำสืบโดยบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งได้ทำการตรวจ หรือว่าได้ตรวจวิเคราะห์ หรือได้วิจัยสังเกตเหตุการณ์เกี่ยวกับสิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นมาแล้ว เพราะฉะนั้น เราจึงกล่าวได้ว่าพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ก็คือ พยานความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เรียกว่า ผู้เชี่ยวชาญ แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรียกว่า ผู้ชำนาญการพิเศษ พยานหลักฐานชนิดนี้ตามตำรากฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน จัดเข้าอยู่ในจำพวก "พยานความเห็น" เพราะเป็นพยานที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์หรือวิจัยภายหลังเหตุการณ์ว่าข้อเท็จจริงควรจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้⁸

⁶ พงศ์พ้อง ฉายาพันธ์, การสัมภาษณ์และการสอบปากคำ (เอกสารเผยแพร่ เฉพาะเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน, 2539) หน้า 1.

⁷ ประมูล สุวรรณศรี, "พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์", บทพิเศษ 25 (มกราคม 2511): 31.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34

การนำพยานทางวิทยาศาสตร์มาพิสูจน์ข้อเท็จจริงในศาล เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย พยานทางวิทยาศาสตร์ที่นิยมใช้กันในศาลไทยได้แก่ การตรวจลายพิมพ์นิ้วมือเพื่อพิสูจน์ว่าลายพิมพ์นิ้วมือที่ติดอยู่ที่ของกลางหรือสถานที่เกิดเหตุ เป็นลายมือของจำเลยหรือไม่ การตรวจอาวุธปืน (Ballistics) เพื่อตรวจสอบว่าหัวกระสุนปืนของกลางในที่เกิดเหตุหรือที่พบในศพ ได้ถูกยิงด้วยปืนของกลางหรือไม่ ส่วนพยานทางวิทยาศาสตร์อื่น ๆ ที่ใช้กันแพร่หลายในศาลต่างประเทศ ได้แก่ การตรวจกลุ่มเลือดเพื่อแสดงว่าเลือดที่ตกอยู่ในที่เกิดเหตุหรือเปื้อนเสื้อผ้า เป็นเลือดกลุ่มเดียวกับจำเลยหรือไม่ เป็นต้น^๑

พยานทางวิทยาศาสตร์นับวันจะมีความสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะมีความแม่นยำและแน่นอนมากขึ้น เนื่องจกมมีการพัฒนาวิชาการในการตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์อยู่ตลอดเวลา จึงช่วยให้สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ถูกต้องแม่นยำ มีน้ำหนักยิ่งกว่าพยานหลักฐานอื่นใด เช่น การตรวจเลือด ซึ่งเดิมไม่สามารถชี้เฉพาะลงไปได้ว่าเป็นบุคคลใด เพียงแต่เป็นการตรวจหากกลุ่มเลือด (A B O blood Group) โดยผลของการตรวจวิเคราะห์ที่สามารถแยกบุคคลออกเป็นกลุ่ม ๆ เท่านั้น ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์สาขาอนุพันธุศาสตร์พันธุวิศวกรรมศาสตร์ ได้รับการพัฒนาเป็นอย่างมาก นับแต่ J.D. Watson และ H.F.C. Crick ได้เสนอโครงสร้าง ดี เอ็น เอ ในปี ค.ศ.1953 ว่าเป็นแบบสายเกลียวคู่ในลักษณะคล้ายกับรูปบันไดเกลียวทรงกลม โดยมีสายเชื่อมระหว่างน้ำตาลกับฟอสเฟตสองสายทำหน้าที่เสมือนกับราวบันไดทั้งสองข้าง ส่วนคู่เบสที่ยื่นออกมาจากแต่ละสายและยึดต่อกันระหว่างคู่เบส A-T และ G-C ทำหน้าที่เสมือนเป็นขั้นบันได โครงสร้างของ ดี เอ็น เอ ตามแบบจำลองนี้มีคุณสมบัติทางเคมีสอดคล้องกับคุณสมบัติทางชีววิทยาของสิ่งทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของยีนในรูปแบบของรหัสที่เกิดขึ้นจากการเรียงลำดับในโมเลกุล ดี เอ็น เอ

^๑ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, 3(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2539), หน้า 381

การค้นพบดังกล่าว นับเป็นการเปิดศักราชใหม่ของการศึกษาพันธุกรรมในระดับโมเลกุล (Molecular Genetics) ที่เจาะลึกลงไปถึงความเรียงลำดับของรหัสพันธุกรรมที่ประกอบกันเข้าเป็นภาษาทางเคมี ที่สะสมเป็นข้อมูลข่าวสารทางพันธุกรรมอย่างมากมายมหาศาล นำไปสู่การค้นพบวิธีการหลายชนิด ดี เอ็น เอ (DNA Fingerprinting) ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ เป็นผลมาจากกระบวนการทางธรรมชาติที่สร้างให้แต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนเช่นเดียวกับลายนิ้วมือ ฝ่ามือฝ่าเท้า ของแต่ละบุคคลซึ่งไม่เหมือนกัน (Uniqueness) และจะไม่เปลี่ยนแปลง (Permanence) ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย¹⁰ ซึ่งหลังจากการนำสารพันธุกรรม (Deoxyribonucleic Acid) ไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ จะปรากฏเป็นลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ เป็นเหมือนแถบ Bar-Code ที่ติดอยู่ตามสินค้าในห้างสรรพสินค้า

โอกาสความน่าจะเป็นของผู้ที่จะมีลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ ซ้ำกันโดยบังเอิญเท่ากับ 1 ใน 100 ล้านล้านคน จะมีข้อยกเว้นก็เฉพาะในคู่แฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกันเท่านั้นที่จะมีลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ เหมือนกัน¹¹ และที่สำคัญคราบโลหิต คราบอสุจิ เส้นผม ขน ซึ่งเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวน มักค้นพบได้ในสถานที่เกิดเหตุเช่นนั้น จะมีสารพันธุกรรมที่สามารถตรวจสอบลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ ได้ แม้วัตถุพยานดังกล่าวที่ได้มานั้นจะมีปริมาณน้อยมากหรืออยู่ในสภาพที่ไม่สามารถตรวจสอบวิธีอื่นใดอื่น ๆ ได้ แต่ผู้เชี่ยวชาญจะอาศัยเทคนิค พอลิเมอร์เชนรีแอคชัน (Polymerase Chain Reaction) ซึ่งสามารถเพิ่มขยายปริมาณขึ้นเป็นแสนเป็นล้านเท่าภายในระยะเวลาเพียง 2-3 ชั่วโมง¹² ทำให้ผู้เชี่ยวชาญสามารถสกัดลายพิมพ์ดี เอ็น เอ จากวัตถุพยานดังกล่าวออกมาได้

¹⁰ กรมตำรวจ, กองพิสูจน์หลักฐาน, การพิสูจน์หลักฐาน, 1 (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ตำรวจ, 2537), หน้า 131

¹¹ รุ่งระวี โสขุม, เอกสารส่งเสริมวิชาการตำรวจ, หน้า 13-14

¹² กรมตำรวจ, กองพิสูจน์หลักฐาน, การพิสูจน์หลักฐาน, หน้า 99

ส่วนลายนิ้วมือ ฝ่ามือฝ่าเท้า อันเป็นพยานทางวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้มากที่สุดอีกชนิดหนึ่ง ในการสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมเพื่อตรวจพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล (Personal Identification) ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับและนิยมใช้อยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งเฉพาะในส่วนของลายพิมพ์นิ้วมือมนุษย์ เป็นเครื่องพิสูจน์ตัวบุคคลได้อย่างแน่นอนไม่มีการผิดพลาดหรือเป็นที่สงสัยแต่ประการใด ทั้งนี้เนื่องจากลายนิ้วมือของมนุษย์ทั้งโลกไม่มีโอกาสจะซ้ำกันได้ แต่รูปลักษณ์อาจจะเหมือนกันได้เช่น เป็นมัดหวาย กันหอย เป็นต้น แต่โอกาสจะซ้ำกันทุกจุด มีเส้นแตกเส้นแยกเส้นเกาะหรือเส้นทะเลสาป เหมือนกันทุกเส้นไม่มีทางจะเป็นไปได้ เพราะลายนิ้วมือของมนุษย์ไม่ใช่จะสืบทอดทางกรรมพันธุ์กันได้

ในต่างประเทศ ได้ศึกษาค้นคว้าลายพิมพ์นิ้วมือของมนุษย์มาเป็นเวลาช้านาน ได้คิดค้นตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยสมัยโบราณนั้นปรากฏว่าจะพบลายฝ่ามือชนชาวสเปนหรือภาพเขียนในถ้ำของประเทศฝรั่งเศสหรือภาพเครื่องหมายของคนอินเดียที่สหรัฐอเมริกา เป็นต้น ต่อมาเมื่อชาวบาบิโลเนียได้มีการจดลายนิ้วมือตามก้อนดินเหนียว เพื่อป้องกันการปลอมแปลง ซึ่งทำกันมาก่อนหน้าคริสต์กาลเสียอีก ในภาคพื้นเอเชียก็จะพบในอารมณคดีของจีน ญี่ปุ่น ใช้เป็นตราประทับ มีการจดนิ้วมือประกอบกับลายเซ็น หรือตราในสมัยราชวงศ์ถัง แม้แต่การหย่าร้างในกฎหมายของฮังหวิน (Law of Yung Hwin) ก็ได้บัญญัติให้ผู้เขียนหนังสือไม่ได้จดลายนิ้วมือแทน จะเห็นได้ว่าหลักฐานคำว่า "ดีโม" ซึ่งแปลว่า การประทับลายนิ้วมือ ซึ่งยังมีหลักฐานการพิมพ์ลายนิ้วมือด้วยดินเหนียว เหลือเก็บอยู่เป็นหลักฐานในพิพิธภัณฑ์กรุงวอชิงตันจนถึงปัจจุบัน

ชาวต่างประเทศผู้ค้นคิดลายนิ้วมือมากมายหลายเชื้อชาติเช่น ดร. เฮนรี โพลด์ (Dr. Henry Faulds) นายแพทย์ชาวสก๊อตแลนด์ นายโบฮัน อิวานเฮลิสต์ เปอร์กินส์ (Johanness Evangeliste Purkinje) ชาวโบฮีเมีย นักวิทยาศาสตร์ผู้เรื่องนาม ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางฟาสสรีระศาสตร์ประจำมหาวิทยาลัยเบรสลาว ๔ ฮวน วูเซติช (Huan Vucetich) ชาวอาร์เจนตินา เซอร์เอ็ดเวิร์ด วิชาร์ค เฮนรี (Sir Elward Richard Henry) ชาวอังกฤษดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจนครกรุงลอนดอนผู้ซึ่งเขียนหนังสือ "การแยกประเภทและประโยชน์ของลายนิ้วมือ" ดังนั้นระบบลายพิมพ์นิ้วมือของมนุษย์ที่ใช้ทั่วโลกจึงมีอยู่ถึงประมาณ 50 ระบบ แต่ที่แพร่หลายมากที่สุดในโลกมีอยู่ 2 ระบบ

ด้วยกันคือ ระบบเฮนรี(Henry) กับระบบวูเชติช(Vucetich)

สำหรับประเทศไทยเรานั้น สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น ได้ทรงนำเอาระบบเฮนรีมาใช้โดยก่อตั้งกองพิมพ์ลายนิ้วมือขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2444 โดยให้จัดการพิมพ์ลายนิ้วมือของนักโทษที่จะพ้นโทษ เก็บไว้เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการยืนยันตัวบุคคลว่าได้เคยกระทำความผิดมาก่อน และใช้ในการเพิ่มโทษตามกฎหมายลักษณะอาญาที่ทรงตราขึ้นใหม่ นับได้ว่าพระองค์ท่านเป็นผู้ให้กำเนิดการพิมพ์ลายนิ้วมือขึ้นในประเทศไทยเป็นพระองค์แรกเปรียบเสมือนพระบิดา เช่นเดียวกับที่พระองค์ท่านได้รับสมญานามว่าพระบิดาแห่งกฎหมายไทย แม้ว่าปัจจุบันการตรวจสอบหรือการเก็บสารบบลายพิมพ์นิ้วมือของประเทศไทยจะเปลี่ยนเป็นระบบ F.B.I เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่ตามความเป็นจริงแล้วก็ยังอิงหลักวิชาบางอย่างของระบบเฮนรีอยู่¹³

รูปลักษณะของผิวหนังตรงบริเวณลายนิ้วมือ ฝ่ามือฝ่าเท้า ของมนุษย์ประกอบด้วย ลายเส้น 2 ชนิดคือ เส้นขนและเส้นร่อง ทำให้เกิดลายเส้นบนนิ้วมือ ฝ่ามือ ฝ่าเท้า โดยที่ลายเส้นอาจปรากฏจุดดำหนึ่หรือที่เรียกว่า "จุดลักษณะสำคัญพิเศษ" ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นแตก เส้นขาด เส้นทะเลสาป จุด หรือเส้นสั้น ๆ จุดดำหนึ่เหล่านี้จะใช้ในการตรวจพิสูจน์เพื่อยืนยันตัวบุคคล โดยปกติในทางวิชาการจะใช้จุดดำหนึ่ตั้งแต่ 10 จุดขึ้นไปในการยืนยันว่าเป็นลายนิ้วมือของบุคคลคนเดียวกันหรือไม่

รอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือฝ่าเท้า ที่พบในสถานที่เกิดเหตุหรือที่เรียกว่ารอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือฝ่าเท้าแฝง อาจมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ได้แก่ รอยลายมือที่เปื้อนโลหิต, สี, น้ำมัน เครื่อง, ลายเส้นที่ประกอบด้วยฝุ่น เป็นต้น หรืออาจเห็นทั้งส่วนกว้าง ฮาว และลึก ได้แก่ รอยลายนิ้วมือที่กดบนครั่ง รอยเท้าที่เหยียบบนดินเหนียว เป็นต้น ส่วนรอยลายนิ้วมือ ฝ่า

¹³ เอกสารเผยแพร่ความรู้กรมตำรวจ อันดับที่ 33/2498 อ้างถึงใน สำนักงานวิทยาการตำรวจ กรมตำรวจ, "บทนำวิธีพิมพ์ลายนิ้วมือที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ" 2534

มือฝ่าเท้า ที่มองไม่ชัดหรือมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ต้องใช้แสงเงียงช่วยหรือใช้สารเคมีบางชนิดทำให้ปรากฏชัดเจนขึ้นมา ได้แก่ รอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือฝ่าเท้า ที่ติดอยู่ที่วัตถุพื้นผิวเรียบ เช่น อารูชิป็น กระดาษ ฝา ไม้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรอยลายนิ้วมือ ฝ่ามือฝ่าเท้า ที่จะนำมาตรวจพิสูจน์ต้องมีความสมบูรณ์เพียงพอด้วย จึงจะสามารถใช้ยืนยันตัวบุคคลได้¹⁴ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ปัญหาของการตรวจสถานที่เกิดเหตุที่พบมากที่สุดในปัจจุบัน ได้แก่ พยานหลักฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานทางวิทยาศาสตร์ในสถานที่เกิดเหตุ ถูกทำลายหรือได้รับความเสียหาย ก่อนที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนสอบสวนและเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญจะไปถึงหรือสถานที่เกิดเหตุ ถูกเพิ่มร่องรอยหลักฐานหลังคดีอาญาเกิดขึ้น จนทำให้เกิดความสับสนแก่การทำงานด้านสืบสวน

สาเหตุสำคัญ อาจเกิดจากการกระทำโดยชาวบ้านที่พบเหตุคนแรกหรือชาวบ้านใกล้เคียงกับสถานที่เกิดเหตุ อันอาจเกิดขึ้นเพราะขาดความรู้หรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยชาวบ้านที่เข้าไปดูเหตุการณ์ในบริเวณที่เกิดเหตุมีลักษณะ "ไทยมุง" ส่อมจะทำให้ร่องรอยหลักฐานเสียหายมาก นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจเองหากไม่ใช้ความระมัดระวังให้มากเป็นพิเศษ ก็อาจเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพยานหลักฐานได้ กล่าวคือ อาจลบร่องรอยที่ปรากฏหรือเป็นเหตุให้การพิสูจน์พยานหลักฐานยากขึ้น

จากปัญหาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น พยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุจำเป็นต้องได้รับความคุ้มครอง มิให้ถูกทำลายหรือทำให้เสียหาย ซึ่งในกรณีนี้ประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้บัญญัติเป็นความผิดไว้โดยตรงตามมาตรา 184¹⁵ และในกรณีนี้ได้มีคำพิพากษาศาล

¹⁴ กรมตำรวจ, กองพิสูจน์หลักฐาน, การพิสูจน์หลักฐาน, หน้า 131-136

¹⁵ มาตรา 184 ผู้ใดเพื่อจะช่วยเหลือมิให้ต้องรับโทษหรือให้รับโทษน้อยลง ทำให้เสียหาย ทำลาย ซ่อนเร้น เอาไปเสีย หรือทำให้สูญหายหรือไร้ประโยชน์ซึ่งพยานหลักฐานในการกระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ฎีกาที่ 1202/2520 วินิจฉัยไว้ว่าจำเลยทั้งสาม ซึ่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด รองผู้กำกับตำรวจจังหวัดร้อยเอ็ด และหัวหน้าสถานีตำรวจกิ่งอำเภอหนองจอก จังหวัดร้อยเอ็ดตามลำดับ ได้สมัครร่วมกันชดเชยเลือดของผู้ถูกยิงเสียชีวิต ที่ดินในใกล้โต๊ะอาหารหน้าชุดคุ้มครองหมู่บ้านดงบัง ซึ่งเป็นสถานที่เกิดเหตุไปทั้งเพื่อช่วยเหลือมิให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษ เป็นความผิดฐานทำลายพยานหลักฐานในการกระทำผิดตามมาตรา 184

อย่างไรก็ตาม กรณีของชาวบ้านที่เข้าไปในสถานที่เกิดเหตุ ตามปกติทั่วไปเพื่อเหตุการณที่เกิเกิดขึ้น อันถือได้ว่าเป็นนิสัยสนใจใคร่รู้อ่างหนึ่งนั้น แต่เดิมมีกฎหมายที่เรียกว่า "กฎหมายโจรห้าเส้น" บังคับให้ชาวบ้านในบริเวณโคตรอบที่เกิดเหตุ ต้องเข้าไปช่วยสืบค้นและตามจับโจรผู้ร้าย ซึ่งถือคดีปล้นฆ่า ผู้ใดไม่ช่วยจะถูกลงโทษทวนด้วยลาตหนึ่ง¹⁶ ในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่ที่เข้าไปจึงมิได้มีเจตนาเพื่อจะช่วยเหลือผู้อื่นมิให้ต้องรับโทษหรือให้รับโทษน้อยลงอันเป็นองค์ประกอบความผิดของมาตรา 184 หรือหากเป็นการทำลายพยานหลักฐานในการกระทำผิดเพื่อช่วยเหลือตนเอง ก็ไม่เป็นความผิดตามมาตรา 184 เช่นกัน ประการสุดท้าย ในกรณีการทำลายพยานหลักฐานอันเป็นพยานทางวิทยาศาสตร์ จะถือว่าผู้กระทำรู้ข้อเท็จจริงเช่นว่านั้นคงไม่ถนัดนัก เพราะเหตุว่าไม่อยู่ในความรู้เห็นของวิญญูชนทั่วไป หากแต่ต้องอาศัยการตรวจสอบด้วยวิธีการวิเคราะห์หัจฉิโดยผู้เชี่ยวชาญ ฉะนั้นเมื่อผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จึงเป็นการกระทำโดยไม่เจตนา นอกจากนั้น จะเห็นได้ว่าพฤติการณ์ของคนในสังคมปัจจุบันยอมรับการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังปรากฏว่ามีมูลนิธิต่าง ๆ มากมายให้การสนับสนุนความช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ซึ่งบางกรณีเป็นการเพิ่มโอกาสในการทำลายพยานหลักฐานมากขึ้น

เมื่อประมวลกฎหมายอาญาของไทย ไม่สามารถนำไปบังคับใช้ได้ครอบคลุมทั่วถึง ทำให้พยานหลักฐานในที่เกิดเหตุโดยเฉพาะพยานทางวิทยาศาสตร์ ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองเพียงพอ การห้ามบุคคลผู้ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปในบริเวณสถานที่เกิดเหตุย่อมเป็นวิธีการที่ดีที่

¹⁶ ดางจิตต์ กาประเสริฐ, ประวัติศาสตร์, หน้า 94-95

สุดอย่างหนึ่ง เพื่อป้องกันมิให้เข้าไปจับต้องเหยียบย่ำทำลายวัตถุพยานหรือทำให้ได้รับความเสียหาย อีกทั้งหากมีการฝ่าฝืนมาตรการดังกล่าวอาจมีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 368¹⁷

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอาญามาตรา 368 กรณีการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุ นั้น ประเด็นอยู่ที่องค์ประกอบความผิดซึ่งบัญญัติไว้ว่า "สั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้" แต่จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อันเป็นกฎหมายที่กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน มิได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการสั่งห้ามเข้าสถานที่เกิดเหตุไว้โดยตรง เพียงแต่บัญญัติให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งห้ามออกไว้ ตามมาตรา 137¹⁸ เท่านั้น

เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามิได้บัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงาน ในการสั่งห้ามเข้าอันเป็นวิธีการสำคัญในการรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 16 ได้บัญญัติไว้ว่า ในการที่จะปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ ต้องเป็นไปตามข้อบังคับทั้งหลายซึ่งว่าด้วยอำนาจและหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนั้น ๆ ซึ่งในกรณีนี้ข้อบังคับของกระทรวงมหาดไทยที่ 1/2498 ได้วางระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีไว้ซึ่งเป็นการกำหนดรายละเอียด ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติอำนาจและหน้าที่อันเป็นหลักใหญ่ ๆ ไว้แล้วเพื่อเป็นแนวทาง (Guide Line) ให้เจ้าหน้าที่ยึดถือปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง แต่จากการค้นคว้าพบว่าประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีได้บัญญัติเรื่องการ

¹⁷ มาตรา 368 ผู้ใดทราบคำสั่งของเจ้าพนักงาน ซึ่งสั่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

¹⁸ มาตรา 137 พนักงานสอบสวนขณะทำการอยู่ในบ้านเรือนหรือในสถานที่อื่น มิอำนาจสั่งมิให้ผู้ใดออกไปจากที่นั้น ๆ ชั่วเวลาเท่าที่จำเป็น

ตรวจสถานที่เกิดเหตุไว้เท่านั้น โดยให้พนักงานสอบสวนทำการตรวจสถานที่เกิดเหตุเองในลักษณะที่ 2 บทที่ 2 ข้อ 10 ส่วนเรื่องการรักษาสถานที่เกิดเหตุซึ่งมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับ การตรวจสถานที่เกิดเหตุโดยตรง กลับไม่ได้บัญญัติไว้แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในเรื่องการตรวจสถานที่เกิดเหตุ นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้พนักงานสอบสวน มีอำนาจตรวจที่ทางไว้ด้วยตามมาตรา 132(1)¹⁹

ดังนั้น เมื่อกฎหมายไม่มีความชัดเจนดังกล่าวมาแล้ว การนำมาตรการห้ามเข้ามาบังคับใช้ในการรักษาสถานที่เกิดเหตุอาจมีข้อขัดแย้งกับกฎหมาย เพราะการตีความประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต้องกระทำโดยเคร่งครัด²⁰ อีกทั้งยังง่ายต่อการล่วงละเมิดสิทธิส่วนตัว (Right of Privacy) ของบุคคลอื่นอันเนื่องมาจากยังไม่มีระเบียบข้อบังคับกำหนดวางแนวทางและความคุ้มครองปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการรักษาสถานที่เกิดเหตุไว้โดยเฉพาะ ประกอบกับความหมายของสถานที่เกิดเหตุเองยังไม่ชัดเจนเช่นกัน กล่าวคือ ความหมายของสถานที่เกิดเหตุตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไปกับในทางวิชาการ อาจแตกต่างกันดังจะได้กล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป อีกทั้งไม่ปรากฏว่านักนิติศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าสถานที่เกิดเหตุคืออาญาไว้ ก่อให้เกิดความยุ่งยากและสับสนแก่เจ้าพนักงานผู้เกี่ยวข้องกับการรักษาสถานที่เกิดเหตุและประชาชนทั่วไป แต่การรักษาสถานที่เกิดเหตุก็

¹⁹ มาตรา 132 เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่หรือภาพวาดจำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะกระทำให้ชัดแจ่มกระจ่างขึ้น

²⁰ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7, 10(กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537), หน้า 7

เป็นสิ่งสำคัญในการค้นหาและพิสูจน์ความผิด จึงเป็นประเด็นปัญหาที่ควรศึกษาดำเนินการทำ
วิทยานิพนธ์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสถานที่เกิด
เหตุ
2. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายและสภาพบังคับทางอาญาที่เหมาะสมกับการ
รักษาสถานที่เกิดเหตุ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายรวมทั้งระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง
กับการรักษาสถานที่เกิดเหตุ เปรียบเทียบกับต่างประเทศ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาความหมายและหลักเกณฑ์ของการรักษาสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญา และ
การตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุในคดีอาญาซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันโดยตรง อันเป็นอำนาจ
หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งได้บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ
ตามระเบียบข้อบังคับของกรมตำรวจ

อีกทั้งศึกษาถึงความเหมาะสมของสภาพบังคับทางอาญา ที่จะนำมาบังคับใช้กับผู้
ฝ่าฝืนมาตรการในการรักษาสถานที่เกิดเหตุ

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. เป็นการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล
จากเอกสารอันประกอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา ระเบียบข้อบังคับ บทความในวารสารต่าง ๆ บทความทางวิชาการ สิ่งตีพิมพ์ตลอดจนคำพิพากษาที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสถานที่เกิดเหตุ เทียบกับของต่างประเทศ นำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการบังคับใช้และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายตลอดจนระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

2. เป็นการวิจัยภาคสนาม(Field Research) โดยการสัมภาษณ์ติดต่อสนทนากับนักนิติศาสตร์ ผู้ชำนาญ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาสถานที่เกิดเหตุ หรือเคยมีประสบการณ์ในการรักษาสถานที่เกิดเหตุ โดยอาศัยแนวคิดของบุคคลเหล่านั้นมาสนับสนุนหลักกฎหมายและวิธีปฏิบัติที่ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนเพียงพอ

1.5 สมมุติฐานของการวิจัย

สถานที่เกิดเหตุเป็นแหล่งสำคัญ ในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นอันจะนำไปสู่การค้นพบการกระทำผิด แต่ปัจจุบันการคุ้มครองพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุขาดประสิทธิภาพ เป็นเหตุให้ผู้ไม่เกี่ยวข้องเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุซึ่งจะทำให้พยานหลักฐานเสียหาย ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจมิได้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญามาตรา 368 กับมาตรา 138 มาบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะขาดระเบียบปฏิบัติที่เหมาะสมสอดคล้องกับบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว จึงสมควรศึกษาเพื่อนำมาตรการที่เหมาะสมมาใช้ในการคุ้มครองพยานหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเกิดความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องการรักษาสถานที่เกิดเหตุในทางกฎหมาย
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการต่าง ๆ ทางกฎหมาย ที่มีสภาพบังคับอันเหมาะสมจะนำมาบังคับใช้กับผู้ฝ่าฝืนอำนาจในการรักษาสถานที่เกิดเหตุ
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาข้อขัดข้อง ในส่วนของการบังคับใช้กฎหมาย .เกี่ยวกับการรักษาสถานที่เกิดเหตุ

4. ทำให้ทราบถึงวิธีการรักษาสถานที่เกิดเหตุของต่างประเทศ อันเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ตลอดจนระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องต่อไป